

DOI 10.31651/2524-2660-2020-2-191-195
ORCID 0000-0003-0537-2316

ДУТЧАК Юрій Васильович,

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання і спорту,
Хмельницький національний університет

e-mail: yrdutchak@ukr.net

УДК 378.014.6:[378.046–021.66:373.3/.5:796](045)

МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті розглядаються питання, пов'язані з розробленням моделі системи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури.

У дослідженні під моделлю розуміють образно уявлений або матеріально реалізований аналог – цільову педагогічну програму, що відтворює досліджуваний об'єкт і здатна забезпечити заміну його таким чином, що з'являється можливість отримати нову інформацію про цей об'єкт.

Моделювання, як правило сприймається у двох значеннях: у широкому – коли йдеться про певне спрощення дійсності, її ідеалізацію – та у вузькому – коли хочуть зобразити досліджуване явище за допомогою іншого, більш вивченого, яке легше зрозуміти.

Встановлено, що моделювання є методом наукового дослідження; основою для розроблення нової теорії; механізмом визначення перспективи розвитку об'єкту пізнання.

Охарактеризовано структурні блоки (цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, процесуальний, критеріально-оцінювальний) моделі системи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури та наповнюваність даних блоків.

Сформульовано авторське тлумачення поняття «забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури», що трактується, як сукупність процедур та діяльності, що мають за мету гарантування та покращення ефективності надання освітніх послуг, які передбачають формування спеціальних знань, навчання фізичних вправ, розвиток фізичних здібностей та виховання морально-вольових якостей особистості, що відповідають вимогам зацікавлених сторін та держави.

Ключові слова: модель; моделювання; професійна підготовка; забезпечення якості; професійна компетентність; майбутні магістри середньої освіти з фізичної культури.

Постановка проблеми. Процеси модернізації вищої освіти, що відбуваються у державі, передбачають впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку майбутніх фахівців, що акцентує увагу на результаті професійної підготовки, а не на процесі. Реалізація компетентнісного підходу дозволить підвищити якість професійної підготовки та сформувати конкурентоспроможного на ринку праці педагогічного (науково-педагогічного) працівника, що потребує науково обґрунтованих змін в організації освітнього процесу закладів вищої освіти.

Одним із шляхів модернізації освітнього процесу є моделювання. За допомогою якого можна здійснити вивчення складного до простого, небаченого і невідчутного до видимого й відчутного, незнайомого до знайомого, тобто трансформувати будь-яке явище реальності доступним для пізнання.

Моделювання, як зазначає Ю.П. Шатран, є одним із інтегральних методів наукового дослідження, що широко використовується в педагогіці [1, с. 39].

Моделюванню у педагогічній науці присвячена значна кількість праць, як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Так, при моделюванні професійної компетентності Я.Б. Сікора, акцентує увагу на визначення мети, структурних компонентів, принципів, педагогічних умов, етапів, форм і методів її формування [2, с. 12]. Науковці К. М. Гнезділова та С.О. Касярум досліджували питання моделювання професійної діяльності викладача закладу вищої освіти [3]. Особливості моделювання професійної підготовки майбутніх фахівців сфери фізичної культури і спорту досліджувала Л.П. Сущенко [4]. Дослідник W. Haston розглядає моделювання як ефективний засіб навчання вчителів [5, с. 28].

Поряд з цим відзначаємо, що проблема моделювання системи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної культури у закладах вищої освіти на даний час відображена не достатньо.

Мета статті полягає у розробленні моделі системи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою розроблення моделі системи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури необхідно визначити сутність таких понять, як «модель» та «моделювання».

Теоретичний аналіз наукових джерел вказує на різноплановість трактування поняття «модель». У «Словнику іншомовних слів» подано наступне тлумачення поняття «модель». Модель (франц. *modele*, від лат. *modulus* – міра) зразок, примірник чогонебудь; зменшене відтворення якоїсь споруди, механізму тощо; тип, марка, зразок конструкції; натурщик, натурщиця, якийсь предмет, що служить для художнього відображення; технічний зразок, за яким виготовляють ливарну форму; схема для пояснення якогось явища або процесу [6]. А.І. Міхєєнко та В.І. Котелецький вказують, що модель – це зображення, схема, графік будь-якого об'єкта, процесу або явища, що використовується для його спрощення і відкриває можливість перенесення інформації від моделі до прототипу [7, с. 43]. Нам імпонує визначення поняття «модель» у трактуванні Т.М. Володимирової. Дослідниця зазначає, що модель – образно уявлений або матеріально реалізований аналог – цільова педагогічна програма, що відтворює досліджуваний об'єкт і здатна забезпечити заміну його таким чином, що з'являється можливість отримати нову інформацію про цей об'єкт.

Основна функція моделі, як вважає І. Halloun, полягає в описі та/або поясненні об'єкту, який вона представляє, за допомогою референтів, тобто підсистем, які виявляють певні закономірності. В подальшому дослідник зазначає, що модель також служить для: (а) відстеження історії цих референтів та прогнозування їхнього майбутнього в однакових умовах, (б) контролю та зміни сучасного та майбутнього морфологічного та / або феноменологічного стану цих референтів, (в) виявлення нових референтів (д) створювати нові фізичні чи концептуальні референти [8].

Ми погоджуємося з думкою Ю.П. Шатрана, що модель можна сприймати у двох значеннях: у широкому – коли йдеться про певне спрощення дійсності, її ідеалізацію – та у вузькому – коли хочуть зобразити досліджуване явище за допомогою іншого, більш вивченого, яке легше зрозуміти [1, с. 39]. Науковець зазначає, що модель є результатом абстрактного узагальнення

практичного досвіду, співвіднесенням теоретичних уявлень про об'єкт і емпіричних знань про нього.

Переконані, що для отримання достовірної інформації стосовно об'єкту пізнання, модель повинна бути структурована, із зазначенням компонентів, що об'єднані у єдину систему, встановлені функціональні взаємозв'язки між компонентами та компаративним інструментарієм вивчення різних ознак явища чи процесу.

У сучасних умовах особливу актуальність набуває метод наукового дослідження – моделювання.

Моделювання, як універсальний метод пізнання, як вважає Л.В. Давидович, використовується у сучасних дослідженнях і дозволяє вивчати та глибоко розуміти частини, з яких складається предмет дослідження, а також взаємозв'язки та стосунки, які між ними виникають [9, с. 30]. Характеризуючи моделювання, В.С. Пікельна зазначає, що це метод наукового дослідження; основа розроблення нової теорії; механізм визначення перспективи розвитку [10, с. 248]. Метод моделювання, на думку С.У. Гончаренко, забезпечує вибір оптимальних способів вирішення проблеми, передає динаміку розвитку визначених властивостей, передбачає зміну способів педагогічного впливу відповідно до зміни об'єкта навчання, дає змогу аналізувати не лише перебіг навчально-виховного процесу, його розвиток, а й умови, у яких він відбувається [11, с. 490].

Здійснюючи моделювання професійної підготовки майбутніх фахівців, необхідно враховувати загально визнані у педагогічній науці методологічні орієнтири, на які вказує Ю.П. Шатран, а саме:

– можливість створення ідеальної концептуальної моделі професійної компетентності, яка охоплює такі одиничні моделі, як: ієрархічна і структурно-функціональна моделі компетентності, формування компетентнісного досвіду, діагностична та інші моделі (у спіральній, пірамідальній та лінійній формах);

– доцільність побудови «м'якої» моделі формування професійної компетентності майбутніх фахівців, в якій має місце невідзначеність, множинність шляхів розвитку;

– важливість використання синергетичного підходу в побудові моделі, який забезпечує її вихід на самостійний шлях розвитку;

– відображення у моделі цільової складової, оскільки без з'ясування мети не можна прогнозувати управління досліджуванним процесом [1, с. 42].

Логіка процесу моделювання у педагогічній науці, за твердженням А.О. Теплицької, передбачає наступну послідовність:

- висунення ідеї, формулювання припущення про очікувані результати;
- вибір основних напрямів моделювання системи на основі аналізу попередніх освітніх моделей;
- побудова моделі відповідно до провідних ідей і цінностей особистісно зорієнтованої парадигми навчання;
- структуризація професійної компетентності майбутніх фахівців, яка є основним ядром моделі;
- визначення основних компонентів методичної системи формування професійної компетентності;
- конкретизація основних компонентів відповідно до критеріїв очікуваного результату;
- реалізація етапів методичної системи при неперервній діагностиці, аналізі та коректуванні моделювального педагогічного процесу [12, с. 185].

Переконані, що при моделюванні системи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури необхідно враховувати, що між змістом навчального матеріалу та майбутньою діяльністю професіонала існує тісний зв'язок. Зміст навчання – науково обґрунтована система дидактичного та методично сформованого навчального матеріалу для різних освітніх і освітньо-кваліфікаційних рівнів. Складовими такого змісту освіти є нормативний та вибірковий освітні компоненти. Нормативний компонент обумовлюється державними стандартами освіти, а вибірковий – інтересами та потребами здобувача вищої освіти на означеному рівні.

Модель професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, як вважає Н.І. Степанченко, передбачає три блоки: концептуально-цільовий (зумовлена соціальним замовленням мета та завдання модернізації вищої освіти у сфері фізичної культури і спорту у контексті нової освітньої парадигми, методологічні підходи і принципи), проектувальний (структура професійної компетентності вчителя фізичного виховання, завдання та функції педагогічної освіти фахівців сфери фізичної культури і спорту, педагогічні умови вдосконалення професійної підготовки), організаційно-технологічний (методика підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, етапи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у закладі вищої освіти) і контрольно-коригувальний (критерії, показники, методи оцінювання,

рівні підготовленості майбутніх учителів фізичного виховання) [13, с. 160].

Модернізація професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури з метою забезпечення її якості потребує, розроблення моделі, внаслідок того, що модель дозволяє з високою ймовірністю точно описати педагогічну систему.

На підставі результатів теоретичного аналізу літературних джерел, що передбачав розгляд методологічних, організаційних і наукових аспектів професійної підготовки майбутніх професіоналів з фізичної культури та власного педагогічного досвіду встановили структурні блоки моделі системи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури (рис. 1).

Рис. 1. Структурні блоки моделі системи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури

Означені блоки моделі системи забезпечують структурування та конкретизацію мети, завдань, методологічних підходів, принципів, компонентів, форм, методів, засобів, етапів, функцій, педагогічних умов, критеріїв, показників, рівнів і результат професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури.

До цільового блоку входять питання пов'язані із реалізацією соціального замовлення на забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури з врахуванням вимог зовнішніх стейкхолдерів та держави.

Вважаємо за доцільне зазначити, що забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури – це сукупність процедур та діяльності, що мають за мету гарантування та покращення ефективності надання освітніх послуг, які передбачають формування спеціальних знань, навчання фізичних вправ, розвиток фізичних здібностей та виховання морально-вольових якос-

тей особистості, що відповідають вимогам зацікавлених сторін та держави.

Концепція, методологічні підходи та принципи якісної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури входять до теоретико-методологічного блоку.

Змістовий блок містить структурні компоненти (мотиваційний, гносеологічний, креативно-діяльнісний та особистісний) професійної компетентності майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури.

Процесуальний блок утворюють зміст, форми, методи, засоби, етапи та функції професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури.

Критеріально-оцінювальний блок охоплює критерії, показники та рівні (низький, середній, високий) сформованості професійної компетентності майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури.

Висновок і перспективи подальших досліджень. На підставі аналізу наукової літератури та власного досвіду викладацької діяльності розроблено модель системи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури.

Подальші дослідження передбачатимуть експериментальну перевірку ефективності розробленої моделі системи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури.

Список бібліографічних посилань

1. Шатран Ю.П. Педагогічне моделювання у процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя біології. *Рідна школа*. 2012. №12. С. 39–43.
2. Сікора Я.Б. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики засобами моделювання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Житомир: Житомирський держ. ун-т імені Івана Франка, 2010. 20 с.
3. Гнезділова К.М., Касярум С.О. Моделі та моделювання у професійній діяльності викладача вищої школи: навч. посіб. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А. 2011. 124 с.
4. Суценко Л.П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект): монографія. Запоріжжя: Вид-во ЗДУ, 2003. 442 с.
5. Haston W. Teacher Modeling as an Effective Teaching Strategy. *Music Educators Journal*, 2007. Vol. 93. ssue 4. p. 26–30.
6. Словник іншомовних слів за редакцією О. С. Мельничука. URL: https://slovyk.me/dict/foreign_melnichuk/ (дата звернення 19.04.2020).
7. Міхєєнко О.І., Котелецький В.І. Модель професійної підготовки майбутніх фахівців зі здоров'я людини до застосування здоров'язміцнювальних технологій. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2014. №9. С.41–46.
8. Halloun I. Modeling Theory. URL: <http://www.halloun.net/modeling-theory/> (дата звернення 24.04.2020).
9. Давидович Л.В. Модель підготовки майбутнього вчителя музики до реалізації вокально-педагогічної спадщини М. Глінки у професійній діяльності як наукова проблема. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. «Засоби навчальної та науково-дослідної роботи»*, 2010. Вип. 32. С. 29–35.
10. Пикельная В.С. Теория и методика моделирования управленческой деятельности (школоведческий аспект): дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01. Кривой Рог, 1993. 374 с.
11. Гончаренко С.У. Методи дослідження в педагогіці. *Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України*, гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 490–491.
12. Теплицька А.О. Модель і моделювання в професійній освіті майбутніх вчителів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 2015. №6(69). С. 181–191.
13. Степанченко Н.І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2017, 629 с.

References

1. Shatran, Yu.P. (2012). Pedagogical modeling within the process of formation of professional competence of future biology teachers. *Native school*. 12: 39–43. [in Ukr.].
2. Sikora, Ya.B. (2010). Formation of professional competence of future computer science teachers via modeling. (PhD Dissertation). *Thesis*. Zhytomyr: Ivan Franko Zhytomyr State University. 20 p. [in Ukr.].
3. Hnezdilova, K.M., Kasiarum, S.O. (2011) Models and modeling on professional activity of a higher-education teacher: Textbook. Cherkassy. 124 p. [in Ukr.].
4. Sushchenko, L.P. (2003). Professional training of future specialists in physical education and sport (theoretical and methodological aspect): monograph. Zaporizhzhya: ZDU. 442 p. [in Ukr.].
5. Haston, W. (2007). Teacher Modeling as an Effective Teaching Strategy. *Music Educators Journal*, 93(4): 26–30. [In Eng.].
6. Dictionary of foreign words edited by O.S. Melnychuk. Retrieved from: https://slovyk.me/dict/foreign_melnichuk/ (model) [in Ukr.].
7. Mikheienko, O.I., Koteletskyi, V.I. (2014). Model of professional training of future specialists in human health to use health-improving technologies. *Pedagogy, psychology, and medical and biological issues of physical education and sport*. 41–46. [in Ukr.].
8. Halloun, I. Modeling Theory. Retrieved from: <http://www.halloun.net/modeling-theory/> [In Eng.].
9. Davydovych, L.V. (2010). The model of training of future music teachers to implement vocal and pedagogical heritage of M. Hlinka in professional activity as a scientific issue. *Academic papers collection H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University*, 32: 29–35 [in Ukr.].
10. Pikelnaiia, V.S. (1993). Theory and methods of administrative activity modeling (school-study aspect). (Doctor Sciences Dissertation). *Thesis*. Krivoy Roh. 374 p. [in Rus.].
11. Honcharenko, S.U. (2008). Methods of research in pedagogy. *Encyclopedia of education*. Kyiv. Yurinkom Inter. 490–491 [in Ukr.].
12. Teplytska, A.O. (2015). Model and modeling in professional education of future teachers. *Spirituality of a person: methodology, theory and practice*, 6(69): 181–191. [in Ukr.].
13. Stepanchenko, N.I. (2017). The system of professional training of future teachers of physical education in higher educational establishments. (Doctor Sciences Dissertation). *Thesis*. Vinnytsya. 629 p. [in Ukr.].

DUTCHAK Yurii,

PhD in physical education and sport, associate professor,
associate professor of the department of theory and methods of physical education and sport,
Khmelnyskyi National University

MODEL OF THE SYSTEM OF QUALITY ASSURANCE FOR PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SECONDARY EDUCATION MASTERS IN PHYSICAL CULTURE

Summary. *Introduction.* Under modern conditions, the issue of quality assurance for professional training of future specialists, which will guarantee their competitiveness on the labor market, is rather topical.

The aim of the article is to develop a model of a system of quality assurance for professional training of future secondary education master in physical culture.

Methods of research: analysis of references and documents; method of systematic analysis; method of comparison and contrasting; method of functional and structural analysis.

Results. Within the research, we view a model as imaginary or materially-realized analogue – a target pedagogical program that recreates the object of analysis and is able to provide its replacement so that there is a possibility to obtain new information about this object.

It has been revealed that modeling is a method of scientific research; a basis for elaboration of a new theory; a mechanism of defining perspectives of object cognition development.

Structural blocks (target, theoretical and methodological, content, procedural, criterion and evaluation) of a

model of a system of quality assurance for professional training of future secondary education master in physical culture and their content have been characterized.

Scientific novelty. The model of the system of quality assurance for professional training of future secondary education master in physical culture has been theoretically substantiated and elaborated; author's interpretation of the notion of "quality assurance for professional training of future secondary education master in physical culture" has been formulated.

Conclusions. Based on the scientific references and personal experience in teaching, the system of quality assurance for professional training of future secondary education master in physical culture has been elaborated.

Keywords: model; modeling; professional training; quality assurance; professional competence; future secondary education master in physical culture.

Одержано редакцією 24.04.2020
Прийнято до публікації 17.05.2020